

Contact

Driemaandelijks magazine van de stichting ESDA

- 02 Redactioneel Beperkte keuzevrijheid
- 03 Overdenking Vrijplaatsen
- 04 Relaties Ik kies, ik kies wat jij niet kiest
- 06 Dialoog De Bijbel interpreteren
- 08 Interview Vrijheid volgens drie generaties
- 12 Bijbels gezien Vrijheid
- 13 Uitstappen Het Westerborkpad
- 14 Verdieping Meewaaien
- 16 Voedsel voor de geest Vluchten in de nacht
- 18 Groen! Jane Fonda's Fire Drill Friday
- 20 ESDA Contactgegevens

VRIJHEID

Beperkte keuzevrijheid

BEPERKTE KEUZEVRIJHEID

Lydia Lijkendijk

Ik ben opgegroeid bij een moeder die de oorlog heeft meegemaakt in hartje Amsterdam. Er was van alles niks te kiezen als het over eten ging. De verhalen over bloembollensoep en een halve boterham met niets staan in mijn geheugen gegrift. Toen de vrijheid kwam, is de oorlog uit haar leven verdwenen, maar nooit uit haar koelkast. Restjes weggooiden kwam niet bij haar op. Ze kon heel goed koken en maakte de lekkerste gerechten met wat ze zoal voorhanden had. Nu ze oud geworden is, kookt iemand anders voor haar. Ze krijgt maaltijden thuisbezorgd. Die vindt ze doorgaans vies, maar toch eet ze tegen heug en meug op. Want ja, eten weggooiden, dat doe je niet.

Monstar Studio/Shutterstock.com

Met de vrijheid kwam ook de overvloed. Als mijn dochter het weekend thuis komt uit Groningen, dan komt ze vooral om zich te laten bijvoeden in een salmonella-vrije omgeving. Van tevoren haal ik van alles van haar gading in huis, tot de voorraadkasten zuchtend uitpuilen. Nog voor ze haar jas uitdoet, loopt ze in rechte lijn naar de keuken om de koelkast open te trekken. Alle potjes gaan open, en overall neemt ze een hapje van om even te proeven. Als ik iets voor een bepaalde gelegenheid in huis heb, moet ik er een geel briefje op plakken met 'afblijven' of iets van die strekking, anders grijp ik ernaast als ik het nodig heb. Van keuzestress op het voedingsvlak heeft zij helemaal geen last. Zij eet gewoon alles op. Daarna gaat ze hardlopen. Goede combi hoor. Gesteld dat je zou willen hardlopen, dan.

'Ik ben helemaal niet geschikt voor oorlog', zei ze onlangs, na wat verhalen van oma. Want leven zonder eten, en vooral zonder zoveel lekker eten, dat lijkt haar niks. Dat leidt zo langzamerhand tot het mooie inzicht dat vrijheid ook verantwoordelijkheid met zich meeneemt. Voor de planeet, voor dieren, voor keuzes die je maakt. Het kind is overtuigd vegetariër. Koeien willen niet opgegeten worden, en een visje heeft ook een moeder, verkondigt zij. Als er een ei over de datum dreigt te geraken, bakt ze snel een omeletje. 'Want een kip heeft moeite voor dat ei gedaan.' En mango's eten, of bananen, is voer voor discussie, want die dingen groeien hier niet, dus moeten ze ingevoerd worden. Met een vliegtuig. Dat vrijheid betekent dat iedereen daar zelf z'n eigen keuzes in mag maken, vindt zij dan weer niet. 'Sommige dingen zijn gewoon zo, mam.' Waarvan akte.

Contact is een gratis uitgave van het Kerkgenootschap der Zevende-dagen Adventisten **ESDA-Instituut** Amersfoortseweg 18, 3712 BC Huis ter Heide
Tel: 030 - 6931509 | Email: esda@adventist.nl | Web: www.esda-online.nl | INGbank NL76 INGB 0000 0383 25 | Rabobank NL59 RABO 0155 9483 18
ESDA België Ernest Allardstraat 11, 1000 Brussel | Tel: 02-513680 | ING Bank BE47 3100 1698 4180 **Verantwoordelijke uitgever België** Jeroen Tuinstra,
Gezellenstraat 12-1, 1030 Schaarbeek **Hoofredacteur** Lydia Lijkendijk **Redactiesecretaris** Joanne Balk-Geerlings
Redactie Tom de Bruin, Jacob Engelgeer, Rudy Dingjan, Jeroen Tuinstra en Nelske Verbaas **Vaste medewerkers** Reinder Bruinsma - emeritus predikant
en schrijver, Marie Rahajaan - kunstsociologe en Glenn Ripassa - docent hbo **ISSN** 2542-548X
Vormgeving Paul de Bruin - Limelight Design Studio **Foto omslag** Valter Dias/Shutterstock.com **Druk** Van de Ridder - Nijkerk **Oplage** 2600 ex.

Vrijplaatsen

VRIJPLAATSEN
Joanne Balk

Onder de wet van Mozes waren er zes vrijsteden aangewezen (Numeri 35). Daar konden mensen die per ongeluk iemand anders gedood hadden naartoe vluchten. In zo'n vrijstad was je dan vrij van de vervolging en kreeg je bescherming. Maar je zat er natuurlijk wel voor de rest van je leven in opgesloten.

Of toch ook weer niet helemaal. Want als de gezalfde hogepriester overleed, dan werd er amnestie verleend aan alle vluchtelingen die in zo'n vrijstad woonden. Er zijn natuurlijk wel wat theorieën over de dood van een aantal hogepriesters ... Maar in principe konden deze asielzoekers terugkeren naar hun eigen familie en land, omdat er dan een nieuwe periode aanbrak. Als ze dat tegen die tijd nog wilden tenminste. Want al die tijd woonden en werkten ze in de vrijstad. Bouwden ze hun nieuwe bestaan op als vluchteling. Omdat er iets naars was gebeurd waar ze totaal niets aan hadden kunnen doen, maar waar ze nu wel de gevolgen van ondervonden. Aan elke kant van de Jordaan waren er vrijsteden. Zes in totaal. Niemand was er verder dan ruim 56 kilometer van verwijderd. Ook woonden er Leviëten in deze steden. In deze steden was er kennis over God, want de Leviëten onderwezen het volk in de Thora van God.

Buut vrij

Ik herinner me dat we als kind regelmatig verstoppertje op het schoolplein speelden. Er stond een grote dikke oude kastanjeboom en dat was de vrijplaats. Of de buut, zo je wilt. Als de zoeker de plek zag waar jij je schuil hield, dan kon je als de wiede-weerga naar de kastanjeboom toe rennen, hem op z'n kale bast slaan en keihard 'buut vrij' roepen. Maar dan moest je wel sneller kunnen rennen dan de zoeker. Want als de zoeker je gebuut had, dan was je gezien. Je kon natuurlijk ook proberen om de zoeker te snel af te zijn en je vrij te buten voordat hij of zij je ontdekt had. En als je als laatste op de nominatie stond om gevonden te worden, dan kon je de hele pot vrijbuten. Maar, nogmaals, dan moest je wel kunnen rennen. En mij lukte dat meestal niet. Ik was dan ook vrij regelmatig de zoeker. En dat was best frustrerend, want ik was redelijk goed in het opsporen van de verstoppelken. Ik kende het schoolplein en zijn geheime plekjes op mijn duimpje.

Godshuis

Naast de vrijsteden kende men in Oudtestamentische tijden nog één andere plek waar je vrij was: bij het altaar in de tempel. Daar waren mensen ook veilig. Alleen kon je daar natuurlijk niet wonen, je niet vestigen. Dus de bescherming daar was een opvang voor de eerste paniek.

*Bij God
ben je
altijd veilig*

Tot op de dag van vandaag zoeken vreemdelingen die zich bedreigd voelen in hun bestaan asiel binnen de muren van een kerkgebouw. Dit wordt gerespecteerd door de Nederlandse justitie. Bij God ben je altijd veilig. Hij pleit je altijd vrij als je hem daar om vraagt. En hoewel we soms met de gevolgen van onze daden zullen moeten leren leven, geeft God je altijd een nieuwe kans. Met Pasen herdenken we dat. Onze schulden zijn betaald. God heeft ons vrijgesproken.

3

overdenking

Diego Cervo/Shutterstock.com

Ik kies, ik kies Wat jij niet kiest

IK KIES, IK KIES
WAT JIJ NIET Kiest

Glenn Ripassa

Ons favoriete spelletje met de kinderen tijdens lange reizen was 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en de kleur is ...' Degene die aan de beurt was, noemde een kleur en de anderen moesten dan raden welk voorwerp deze persoon in gedachten had. Een kleur kiezen en dan nog een voorwerp dat erbij past, was een leuke bezigheid. En zo kwamen we voor ons gevoel snel op onze bestemming.

Van jongs af aan tot in de ouderdom moeten we keuzes maken. Als jonge ouders kies je de naam van je kind. Ga je het kind vernoemen, of kies je een niet-gangbare naam? Kom je in het voortgezet onderwijs terecht, dan krijg je als jongere te maken met je kledingkeuze: ga je mee met de mode of kies je je eigen stijl? Bij welke groep wil je horen en wat hoort daar dan bij? Een eigen keuze maken is fijn, maar kan ook heel moeilijk zijn.

Twee principes

Volgens Immanuel Kant (1724-1804) is 'willen' je eigen handelen in overeenstemming brengen met je eigen principes. Er valt daarbij onderscheid te maken tussen:

- 1 Heteronome principes:** je kiest op grond van wat anderen kiezen, of wat anderen voor jou kiezen. Dit maakt je gelukkig omdat je er dan bij hoort. Voorbeeld: je draagt de kleding omdat het in de mode is, je hebt een mening omdat anderen die ook hebben.
- 2 Autonome principes:** je maakt een keuze die jij zelf wilt. Dit kan soms moeilijk zijn als de omgeving iets anders van je verwacht. Voorbeeld: je kiest voor een partner met een andere culturele achtergrond en je weet dat je ouders hier tegen zijn.

Bron:
hoorcollege prof.dr.
Joachim Duyndam

Waarden

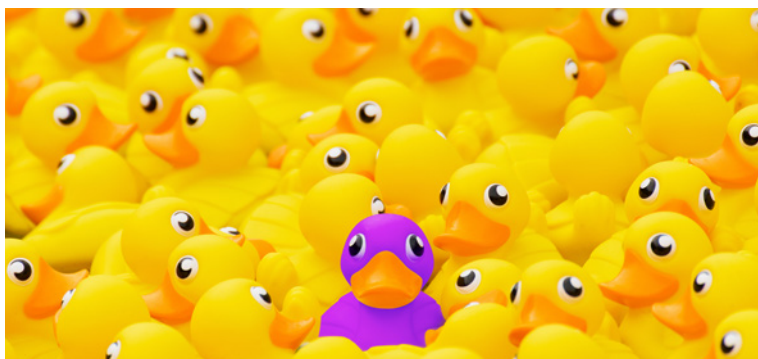
In onze samenleving zijn waarden als rechtvaardigheid, vriendschap, respect en vergevingsgezindheid van belang. Het zijn vaak ook waarden die gelden voor andere landen en culturen. Een waarde wordt pas werkelijkheid als je er ook naar handelt, en deze toepast in de praktijk. Hoe doe je dat? Voorbeeld: je vindt vergevingsgezindheid

*Een waarde wordt
pas **werkelijkheid** als je
er ook naar handelt*

een belangrijke waarde en je wilt dit je kinderen voorlezen en bijbrengen. Het komt dan vreemd over als je door een familieruïne al lang geen contact meer hebt met je ouders of broers/zussen. Jij hebt dan de keuze om de eerste stap te zetten naar het herstellen van het contact. Daarmee handel je naar je principes.

Trouw blijven

Door de sociale omgeving en de groepsdruk maak je soms keuzes waar je later spijt van kunt krijgen als je erop terugkijkt. Vaak kies je dan voor veiligheid, niet uit de boot willen vallen, een van de groep willen zijn, terwijl de keuze die je maakt niet bij je past. Voor jonge mensen is dit vaak een zoektocht: hoe zorg je ervoor dat je jezelf trouw blijft en toch niet buiten de groep komt te staan? Een goed voorbeeld doet goed volgen. Als christenen hebben wij Jezus als ons grote voorbeeld. Maar je kunt natuurlijk ook denken aan Daniël en zijn drie vrienden, die onder een zware groepsdruk, trouw bleven aan God en zichzelf. Of aan een opa of oma die in het verzet de keuze maakten trouw te blijven aan hun vaderland en zich daarmee inzetten voor de keuzevrijheid van vandaag.

VDB Photos/Shutterstock.com

De Bijbel interpreteren

De Bijbel is tot op de dag van vandaag een belangrijke inspiratiebron voor veel mensen. Zij zien de Bijbel als het Woord van God waarin God tot hen spreekt. Ook lezen we in de Bijbel ervaringen van mensen in hun relatie tot God, ervaringen waar wij weer van kunnen leren. De Bijbel is in feite niet één boek, maar een verzameling van 66 boeken. Al deze boeken zijn in een tijdspanne van zo'n 1500 jaar door meer dan veertig schrijvers geschreven. Dat maakt de Bijbel tot een uniek boek. Daar kun je geen ander boek mee vergelijken.

Oorsprong en aard van de Bijbel

In de tijd van Jezus' leerlingen vormden de Thora en de Profeten(boeken) de hoofdbestanddelen van de toenmalige Bijbel. Petrus maakt duidelijk dat die profeten namens God spraken en dat ze door de heilige Geest gedreven werden (2 Petrus 1:16–21). Dat maakt dat de Bijbel goddelijk gezag heeft, iets waarmee wij rekening moeten houden als we hem lezen en uitlegen. Het is dan ook belangrijk om bij het bestuderen van de Bijbel te bidden om de hulp van Gods Geest, zodat we het Woord van God goed kunnen begrijpen en toepassen in het leven van alledag.

*De Bijbel heeft
altijd het
laatste woord*

Jezus en de Bijbel

Ten tijde van Jezus bestond de Bijbel uit de boeken die we nu het Oude Testament noemen. Voor ons is het dan ook interessant en leerzaam om te zien hoe Jezus dat Oude Testament toepaste in zijn leven. Dat kunnen we lezen in de evangeliën van het Nieuwe Testament. Bijvoorbeeld toen hij verleid werd door de duivel (Matteüs 4:1–11). Na zijn doop door Johannes de Doper begon Jezus zijn werk als messias. Hij werd door de Geest naar de woestijn gebracht. Daar zag de duivel zijn kans schoon om Jezus in een lastig parket te brengen, omdat hij op dat moment kwetsbaar was. De manier waarop Jezus daarmee omging is voor ons een goede les hoe we met verleidingen kunnen omgaan. Kennis van Gods Woord speelt daarbij een belangrijke rol.

Bijbel en traditie

Jezus reisde met zijn leerlingen door het land, gaf bijbelstudies en genas mensen. Regelmatig ging hij met andere bijbelgeleerden in gesprek. Soms ging het er hard aan toe. Zie bijvoorbeeld Marcus 7:1–13 waarin Jezus spreekt over het verschil tussen regels van God en regels van mensen, oftewel traditie. Met traditie op zich is niets mis. Het geeft een bepaalde routine en structuur aan ons dagelijks leven. Maar regels van mensen brengen soms ook gevaren met zich mee. Tradities hebben namelijk de neiging te groeien. In de loop van de tijd komen er steeds meer details en aspecten bij. Soms vinden mensen tradities zelfs belangrijker dan wat de Bijbel over een bepaald onderwerp zegt. De Bijbel heeft echter altijd het laatste woord.

Sola Scriptura

Sola Scriptura betekent dat de Bijbel het enige gezag is voor ons geloof en ons gedrag. We baseren ons daarbij onder andere op de woorden van 2 Timoteüs: 'Alles wat in de heilige boeken staat, komt van God' (2 Timoteüs 3:16 BGT). Sola Scriptura was een soort 'strijdkreet' van de Reformatie in de 16e eeuw. Eeuwenlang had de christelijke kerk haar tradities een hoger gezag toegekend dan de Bijbel. Daarom konden er praktijken ontstaan die niet-bijbels waren zoals: bidden tot heiligen en Maria, aflaten en het pauselijk gezag. Het principe van Sola Scriptura is bedoeld om het gezag en de uitleg van de Bijbel veilig te stellen. Dus dat de Bijbel niet afhankelijk wordt van de kerk met haar interpretaties. Alleen de Bijbel zelf is de maatstaf voor een goed verstaan ervan.

Scan mij

Leven naar het Woord van God

In bijbelstudiegroepen of in de sabbat-school houden we ons bezig met het onderwijzen en interpreteren van de Bijbel. Interpretatie en onderwijs is echter niet voldoende, we moeten ook leven naar wat we in de Bijbel leren. Jezus deed dat ook. Hij onderwees niet alleen, maar gaf de mensen ook te eten, genas de zieken, had de mensen lief en was zelfs bereid zijn leven voor hen te geven.

Wanneer wij Gods Woord bestuderen, moeten we ervoor waken dat het niet slechts bij woorden blijft. We kunnen mooie woorden spreken, onze bijbelkennis aan anderen laten zien en mensen vertellen wat en waarin we

geloven. Toch heeft dit alles geen waarde als het niet samengaat met daden die voortkomen uit liefde (1 Korintiërs 13).

Dialoog

Het 2^e kwartaal van het boekje *Dialoog* is gewijd aan de Bijbel en de uitleg ervan.

Dialoog is een halfjaarlijkse uitgave van de Adventkerk.

U kunt *Dialoog* bestellen via:

www.servicecentrum-adventist.nl.

Prijs incl. verzendkosten € 19,00.

DIALOOG | IN GESPREK MET HET WOORD

2020

DE BIJBEL
INTERPRETEREN
2^e kwartaal

Vrijheid volgens drie generaties

VRIJHEID VOLGENS
DRIE GENERATIES
Rudy Dingjan

Naar Velzen-Zuid rijd ik, voor een interview met drie generaties. De man die mij ooit wezenloos heeft laten schrikken door naast mijn wieg te niesen, zo is mij verteld, doet de deur open. Mans Schuitevoerder, emeritus predikant. Zijn voorletters zijn N.D., Napoleon Dick. Maar vanwege zijn moeders koosnaampjes – Manneke, Mansje en Manske – werd het Mans. En nu, bijna 92 jaar na zijn geboorte in Batavia, heet hij nog steeds zo.

Elly, de jongste van Mans' drie kinderen, is fotograaf. Ze heeft haar dochter Satiga meegenomen, een tweedejaars student *artificial intelligence* (kunstmatige intelligentie).

Wat betekent vrijheid?

Mans:

Vrijheid is iets wat je in jezelf kunt beleven, ook al is er zogenaamd geen vrijheid om je heen. De Eeuwige heeft de mens geschapen met een vrije keus. Vrijheid is een kostbaar iets, maar wel binnen grenzen. Grenzeloosheid is een heel riskant idee. (Mans gebruikt niet alleen zijn stem. Naarmate iets hem raakt, onderstreept hij zijn betoog met ingehouden geroffel op het tafelkleed.)

Elly:

Ik ervaar dat ik in vrijheid leef en voel me vrij in mijn keuzes. Ik ben gelovig, en dat brengt mij veel. Maar ik wil dat anderen niet opleggen. Het heeft mijns

inziens pas waarde als mensen zelf tot een overtuiging komen.

Ik heb nooit een oorlogssituatie meegeemaakt, of verdrukking. Ik vind het fijn dat ik daarover niet in angst hoeft te zitten. De oorlog heeft mijn ouders mede gevormd. De oorlog is bij ons thuis niet doodgezwegen. Ik heb meegekregen wat onvrijheid of gevaar voor effect op je kan hebben. Als ik geconfronteerd word met mensen die moeten vluchten, ja, dan voel ik echt met hen mee. Iedereen moet veilig kunnen leven. Ik heb van mijn ouders meegekregen dat je voor hen sympathie, empathie, inlevingsvermogen moet hebben.

Satiga:

Ik merk dat ik vrijheid voor lief neem. In mijn bubbel, voor de mensen om mij heen, is die vrijheid er gewoon. Op herdenkingsdagen of als je hoort over vluchtelingen of over omstandigheden waarin je niet zou willen verkeren, op die momenten ben ik er bewuster mee bezig. Maar ik sta er niet constant bij stil.

Mans:

Je geeft jezelf de vrijheid om iets te zeggen, of je houdt juist je mond. Daar heb je die beslissingsmogelijkheid weer. Vrijheid is dat je het vermogen hebt om die zogenaamde onbegrensde vrijheid niet te gebruiken, de vrijheid om het niet te doen. Mijn vader was een besneden Jood, die vroeg in de vorige eeuw in Indië lezingen bezocht met de titel 'Waar zijn onze doden?' Hij is daar zevendedagsadventist geworden. Ik ben officieel geen Jood, mijn moeder was immers geen Jood, maar een Nederlands hervormde Indische. Later werd zij net als mijn vader adventist. Ik had natuurlijk in Nederland wel de Joodse familie van mijn

vader. Na de oorlog heb ik maar drie van zijn zusters leren kennen. De rest in memoriam: Sobibor, Auschwitz ... allemaal vergast. In de oorlog was er voor de Aziaat vrijheid binnen de grenzen van de Japanse regering. Maar ons leven raakte totaal ontwricht. Niet meer naar school mogen. In het openbaar geen Nederlands of Engels mogen spreken. Honger en armoede en maar kijken hoe je moet leven. Beknot in de meest gewone dingen.

Mijn vader is in 1942 opgepakt, want hij was een Nederlander. Hij heeft 39 maanden kamp overleefd. Hij is uiteindelijk maar 59 jaar geworden. Toen hij bij zijn arrestatie zei dat ik voor mijn moeder en zusjes moest zorgen, was mijn jeugd voorbij. De Indische jongens van 17 moesten laten weten of ze een Aziaat wilden zijn. 'Je bent hier geboren, wil jij je land verdedigen?' Mijn vriend Frank zei: "Luister eens Mans, jij wilt geen collaborateur zijn. Denk erom: je bent een Nederlander, wij zijn trouw aan het koningshuis, trouw aan de driekleur. Wij zijn dus anti." Het gevolg van 'anti' was het strafkamp. Ik moest mijn moeder en mijn zusjes achterlaten. Op die vrachtwagens zongen wij het *Wilhelmus*, want we dachten: We gaan toch

het kamp in. Dat mocht natuurlijk niet. En *We gaan nog niet naar huis*. Ik vergeet het van mijn leven niet.

Bij aankomst werd alles gecontroleerd. Een Japanner zag mijn Bijbel. "Wat is dit?" "Dit is het heilige Woord ..." Ik mocht hem meenemen, het enige boek dat in het kamp was! Jongens die zich rot verveelden: "Hé Mans, jij hebt een Bijbel. Ik heb zin om wat te lezen." Die Bijbel heb ik nog.

Op de laatste dag voordat hij als laatste vluchtte, riep de Japanse commandant ons bij zich: "Ik ben acht jaar van huis geweest. Ik ga eindelijk naar huis." Hij was een totaal ander mens dan die vent die had geslagen en gestraft. En toen kwam deze zin: "Saya orang christen." Ik ben een christen. Mijn wereld stortte in. Hoe kon het dat deze man een christen was! Wat had hij gedaan? Maar hij móést van de Japanners. En toen dacht ik: Dáárom mocht ik mijn Bijbel houden. Je herkende een Bijbel. "Saya orang christen." Begrijp je dat ik die dingen nooit vergeet? Ook de troostmeisjes niet. Dat dat je dochter was, of je verloofde met wie je nog niet getrouwd was. Ze werden gedwongen om met de Japanners samen te leven. Meisjes van een jaar of dertien, veertien.

Op de foto van links naar rechts: Elly, Mans en Satiga. De Bijbel op de tafel is dezelfde die Mans in het kamp had.

Matt Gibson/Shutterstock.com

Everett Historical/Shutterstock.com

Ik ben drie maanden en twee weken in het kamp geweest en toen viel de atoombom. Daarna dacht je dat er vrijheid was, maar nee. Er kwam iets anders. Onze vrienden kwamen terug en we vingen hen op. Bob (Boekie) en Rudy waren gespierde jongens geweest. Nu waren ze alleen nog botten met dikke aderen erop. Rudy's moeder vroeg: "Weet jij misschien of Rudy hier is?" En hij zei: "Ma, ik ben Rudy." Zij herkende haar zoon niet! Echt, ik stond erbij. Boekie heb ik uit de auto getild. Hij kon niet meer lopen, en 's avonds was hij dood. Die dingen vergeet je nooit. In zo'n toestand besef je alleen wat vrijheid is als je vanuit je vertrouwensrelatie met de Eeuwige probeert mens te zijn. Niet blank, niet dit, niet dat, maar mens. Wil je mens zijn? Geschapen naar het beeld van God, wil je dat zijn? Dat is alles.

Elly:

Toen kreeg jij natuurlijk vooral de confrontatie met mensen met wie je samen had geleefd, vrienden en burens. Doordat er zo'n strijd tussen de Nederlanders en de Indonesiërs kwam. Naderhand heb je ook wel gezegd dat je voorheen helemaal niet in de gaten had hoeveel de Indonesiërs echt te lijden hebben gehad onder de Nederlanders.

Mans:

Ik heb een Nederlandse opvoeding gehad en heb Nederland verdedigd tot en met. Totdat ik meer ontdekte. De man van mijn tweelingzus zei: "Mans, jij praat vanuit jouw koloniale tijd, maar ga jij eens studeren." En toen heb ik gezien wat de Europeanen Aziaten kunnen aandoen: bloedige, bloedige oorlogen. Terwijl ik dacht dat zij de helden waren. Maar ze waren onbarmhartig.

Wij hebben met de inlandse jongens geknikkerd en gevliegerd. En plots stonden we tegenover elkaar en hebben elkaar gedood. Echt. Van mijn zwager had ik een revolver op zak met twee kogels. Hij zei: 'Eén is voor jezelf, want als je in gevaar bent, schiet. Maar kom niet in hun handen!' Want wij wisten wat dat was. Toen dat allemaal voorbij was, zeiden we: 'Wat heeft ons gemankeerd? Wat heeft ons gemankeerd om elkaar af te maken?'

Maar als jullie naar de wereld van nu kijken, zien jullie dan gevaar?

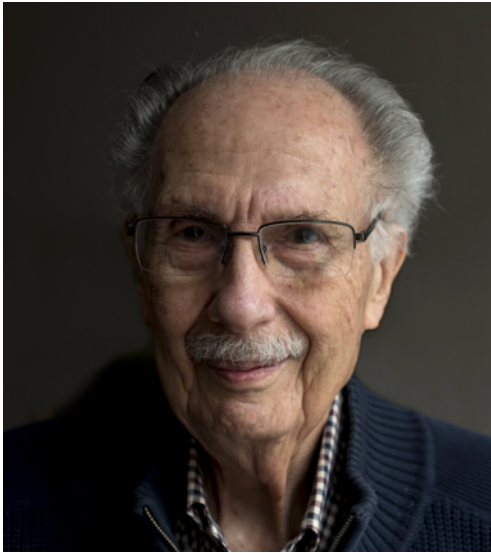
Mans:

Ik ruik de dertiger jaren. Een politieke partij, opmerkingen over de Islam, immigranten, gastarbeiders. Mensen die net zoals in Nederlands-Indië destijds, uitgebuit worden. Er waren heel wat baboes (bedienden): de wasmeid, de keukenmeid, de binnenmeid, de tuinman, allemaal Indonesiërs die geld verdienden. De kokkie kreeg 7,50 per maand. En als ze een stukje zeep wilde meenemen dat bijna op was, noemden we dat stelen. Maar wat gebeurt er nu hier? Waar wonen de gastarbeiders en hoe wordt er over hen gepraat? Er wordt niet gesproken over mensen, maar over een volk. Nu gaat het over Marokkanen en Turken, vroeger over de Joden.

Satiga:

Sowieso herhaalt de geschiedenis zich vaak, natuurlijk. Ik denk dat 4 en 5 mei zeker goed zijn om het drama en hoe vreselijk dat is geweest bewust levend te houden. Ik hoop dat we er echt wel van geleerd hebben.

Mans:

Onzekerheid mobiliseert mensen. Vroeger kwam de melkboer gewoon in je keuken. Je fiets stond buiten. Men lette op elkaar. Toen kwam de vreemdelingenhaat. Die sfeer herken ik. Maar ik wil zo niet leven, ik wil proberen dankbaar te zijn en zo vrolijk mogelijk.

Elly:

Mijn beleving houdt het midden tussen die van mijn vader en mijn dochter. Ik snap waar mijn vader vandaan komt, maar ik proef bij Satiga iets meer hoop. Ik vind het jammer dat er zo weinig verdraagzaamheid is. De wereld is complexer geworden met heel veel culturen en achtergronden. Ik vind dat je moet proberen te voorkomen dat je mensen kwetst. Ik weet niet of je altijd móét zeggen wat je kúnt zeggen.

Onverdraagzaamheid was er volgens mij altijd al. Maar mensen kunnen nu heel makkelijk en snel met elkaar in contact komen via sociale media en elkaar daardoor nog sneller beïnvloeden. Ik overzie niet zo goed wat dat voor consequenties kan hebben. Ik heb zoals Satiga ook niet het gevoel dat we nu weer voor een gigantisch conflict of een oorlog staan. Maar ik vind het wel beangstigend dat mensen elkaar weten te vinden en elkaar weten op te jatten.

Satiga:

Het is interessant dat iemands vrijheid een ander zijn vrijheid in de weg kan zitten. Vrijheid is je vrij voelen om dingen te doen. Heeft het per se met veiligheid te maken? Dat de melkman zomaar je keuken binnenkomt? We zitten in een redelijk veilige maatschappij. En daardoor zijn we super angstig voor dat ene

Sergii Votiy/Shutterstock.com

moment waarop er geen veiligheid zou zijn. Je laat niet zomaar iemand je huis binnen. Terwijl dat vroeger misschien vanzelfsprekend was. Ik heb wel het idee dat we superveel meer bedacht zijn op alles wat fout kan gaan.

Mans:

Mijn familieleden waren Joden en werden daar altijd mee geconfronteerd. Vroeger konden ze niet tot de gilden behoren. Handel drijven was hun enige mogelijkheid om in leven te blijven. Indonesiërs zijn in mijn beleving tot op de dag van vandaag beoordeeld op hun huidskleur, en niet op wie ze zijn.

Elly:

Er wordt tegenwoordig veel meer een angstcultuur aangewakkerd dan nodig is.

Mans:

Goed nieuws is geen nieuws. Wij praten over de kleine groep raddraaiers. Die overheersen en krijgen de aandacht. Maar door mijn geloof ben ik toch elke keer weer opnieuw dankbaar voor wat ik nog kan, voor wat er is. En waarom? Omdat er toch heel veel lieve, goede mensen zijn. Ik wil niet vergeten dat te noemen.

Elly:

Ik vind het goed dat mijn vader positief afsluit. Daar sluit ik me bij aan. Vrijheid is een heel groot goed. Als je misschien niet in de gelegenheid bent om je vrijheid optimaal te benutten, kun je ook gelukkig zijn, als je je vrij vóélt.

Vrijheid

VRIJHEID
Bert Nab

‘Leef als vrije mensen, en verschuil u niet achter uw vrijheid om u te misdragen, maar handel als dienaren van God’ (1 Petrus 2:16).

Petrus schrijft dit vers in het kader van een groter geheel. Het lijkt erop dat hij zijn brief schrijft aan mensen die niet altijd correct behandeld worden. ‘Laat je er niet gek door maken’, zegt hij. ‘Ga niet mee in de waan van de dag, sla niet terug, maar blijf wie je bent in Christus, een vrij mens.’ Maar hoe ben je vrij als je onheus bejegend wordt? Die vrijheid komt uit het geloof. In het geloof weten we dat we als verlore mensen in het leven mogen staan. Onze vrijheid is een geestelijke vrijheid, een zekere hoop op een goede toekomst. Dat is ook wat Petrus zijn lezers voorhoudt. ‘Je bent vrij in Christus, hij heeft zijn leven voor je gegeven en je bevrijd van het juk en de straf van de zonde. Christus heeft je in die zin ook bevrijd van de dood, zelfs al sterven mensen nog steeds.’ We zijn geestelijk vrij en op weg naar een toekomst bij God. Dat geeft moed en kracht.

De cirkel doorbreken

Tegelijk waarschuwt Petrus: ‘Die vrijheid is geen vrijbrief om maar te doen en laten wat je wilt, om er maar op los te leven.’ Als we daar over nadenken, moeten we concluderen dat een dergelijk gebruik van vrijheid ook helemaal geen vrijheid is. Wanneer we steeds maar weer reageren op onze impulsen, houden diezelfde impulsen ons gevangen en draaien we in cirkeltjes rond. Pas wanneer we in staat zijn om de cirkel te doorbreken, ontstaat er vrijheid. Vrijheid houdt ook in dat we niet alleen het beste zoeken voor onszelf,

Patrick Breig/Shutterstock.com

maar ook voor anderen. Het betekent dat we trouw zijn, dat we voldoen aan de wetten van het land, dat we in staat zijn om onrecht te verdragen, maar het ook aan de kaak stellen wanneer mensen eronder lijden. Het betekent respectvol met elkaar omgaan.

Waardeoordelen

Niet iedereen is hetzelfde. Soms zijn mensen anders dan wijzelf. Het kan zijn dat we ze een beetje raar vinden of zelfs dat we denken dat zij niet aan de normen voldoen. Het is niet aan ons om waardeoordelen uit te spreken over andere mensen. Oordelen mogen we aan God overlaten en het lijkt erop dat God veel inclusiever is dan wij vaak zijn. Laten we onze vrijheid gebruiken om Gods glorie uit te stralen in ons leven. God is een liefdevolle God. Helaas zien we regelmatig binnen de verschillende godsdiensten, en dus ook binnen het christendom, dat er weinig liefde te bespeuren valt. We stigmatiseren en weren soms mensen van wie wij vinden dat ze niet aan onze regels voldoen. Valt dat misschien onder de misdrijvingen die Petrus noemt? Handelen als dienaren van God betekent vooral laten zien wie God is en op een vriendelijke manier de wereld inkijken. In Gods wereld is er plek voor iedereen die we kunnen bedenken. Zijn wereld is een stuk mooier dan de onze. Respect, acceptatie, omarmen, verwelkomen, mededogen, deze en andere woorden vormen met elkaar het recept voor vrijheid in Christus.

OverLeven

Fotograaf Marijke Talen (1965) heeft Joodse overlevenden van de Tweede Wereldoorlog geportretteerd en hun verhalen vastgelegd in haar boek *OverLeven*.

Door haar gevoelige portretten laat Marijke je indringend kennismaken met de mensen die aan het woord komen. De verhalen, grotendeels opgetekend door studenten journalistiek van de Hogeschool Windesheim Zwolle, zijn aangrijpend in al hun eenvoud. Eerlijk en zonder opsmuk geven ze een duidelijk beeld hoe de periode 1940 – 1945 is ervaren. Een boek dat de herinnering aan overlevenden en overledenen levend houdt.

ISBN 978-90-819407-4-0 / www.fotografiemarijketalen.nl

OVERLEVEN

PORTRETEN EN VERHALEN VAN
JOODSE OVERLEVENDEN VAN DE
TWEDE WERELDOORLOG | Marijke Talen

Het WesterborkPad

HET
WESTERBORKPAD
Nelske Verbaas

Fotografiecor.nl/Shutterstock.com

342 kilometer lang is het Westerborkpad. Het loopt van Amsterdam tot herinneringskamp Westerbork. Jan Dokter (1935) is de initiatiefnemer: hij liep de route ter nagedachtenis aan zijn familieleden. Het werd een lange-afstandswandelpad.

De gids begint met een tijdlijn vanaf 1933 tot de bevrijding van kamp Westerbork op 12 april 1945. Het pad loopt langs historische plekken en verweeft historische sporen met persoonlijke verhalen. Een stadsmens ben ik niet, maar ik kies er toch voor om bij het begin te beginnen: Amsterdam. Ik wil de proloog en de eerste etappe te lopen.

Verdwaald

Mijn probleem met Amsterdam is dat ik er altijd verdwaal. Dat ligt niet aan Amsterdam of aan het wandelboekje met heldere routebeschrijving: het ligt helemaal aan mij. Ik ben niet bestand tegen de drukte van een stad die ik nauwelijks ken. Struikelend over toeristen met grote koffers loop ik bijna direct verkeerd. Gelukkig staat Amsterdam vol met bordjes!

Thuis heb ik al geluisterd naar de verhalen van ooggetuigen, maar dat kun je ook ter plekke doen op je smartphone. Die heb ik thuis laten liggen, dus stuntel ik me de stad door. Dat het regent en ik het boekje droog wil houden, helpt natuurlijk niet. Toch weersta ik de verleiding om 'dan maar' het Rembrandthuis in te duiken, of direct naar

het Joods Historisch Museum te gaan. Uiteindelijk kom ik niet verder dan de Hollandsche Schouwburg; ik heb dus alleen de proloog gelopen. Dat het de volgende keer een minder stadse etappe wordt, staat vast.

Geen spijt

Spijt heb ik niet. Je bekijkt Amsterdam echt met andere ogen en dat is waardevol. Ben je net als ik? Lees (en luister) de proloog thuis, in alle rust, en start op een ander punt. Maar houd je van de stad of wil je goed gebruik maken van je museumjaarkaart? Doen. Maak er een weekend Amsterdam van en kies een paar musea om te bezoeken. De locaties van het Joods Cultureel Kwartier zijn warm aanbevolen.

Meer weten?

Het boekje *Westerborkpad: wandelen in het spoor van de Jodenvervolging* is te koop bij stichting Wandelnet (www.wandelnet.nl) voor € 19,45. Meer over het Joods Cultureel Kwartier: www.jck.nl

Westerborkpad
IN HET SPOOR VAN DE JODENVERVOLGING

MEEWAAIEN
Tom de Bruin

Meewadieren

Ik sprak laatst een jongeman die erover dacht predikant te worden, maar theologie studeren vond hij belachelijk. De Bijbel is immers gewoon waar, het is Gods woord en God kan niet liegen. Gelovige (en óók theoloog) zijn was simpel: als je geen 'amen' kon zeggen als reactie op elke zin in de Bijbel, had je problemen.

Achteraf gezien was ik misschien té fel tegen hem. Het zal je niet verbazen dat ik, als iemand die theologen opleidt, vind dat er iets meer bij theologie komt kijken dan gewoon 'amen' zeggen. Dus ik stelde hem op de proef, en begon bijbelverzen te citeren en hij begon die te beamen. Hoe langer ik bijbelverzen citeerde, hoe meer hij rood werd, begon te zweten, en toch steeds meer zijn 'amens' wilde nuanceren. Toen we op een gegeven moment aankwamen bij Psalm 137:8–9, waarin de door deze jongen geliefde *King James Vertaling* spreekt over 'kleine kinderen op de rotsen gooien', kwamen we samen tot de conclusie dat theologie misschien uit meer bestond dan alleen 'amen' roepen. Toen ik daarna voorstelde dat hij wél 'amen' kon zeggen op het laatste vers dat ik las, kon hij daar geheel in meegaan: 'Wie onnozel is, hecht aan ieder woord geloof, wie verstandig is, let op elke stap' (Spreuken 14:15).

Kritisch denken

Veel gelovigen zien, net als deze jongeman, kritisch denken als het tegenovergestelde van gelovig zijn. Kritische vragen stellen over de Bijbel en kritische vragen stellen over God staat voor hen gelijk aan heiligschennis. Gelukkig is dat niet zo. Sterker nog: vaak noemen bijbelschrijvers hun toehoorders 'kinderen' omdat ze juist niet kritisch genoeg denken. Het probleem met kinderen is dat zij net zo zijn als de onnozele persoon uit Spreuken: ze zijn geneigd om zomaar alles te geloven. Een groot onderdeel van opgroeien is leren onderscheid maken tussen wat juist en onjuist is: kritisch nadenken dus.

Wanneer Job door Satan op de proef wordt gesteld, komt zijn geloof zwaar onder druk te staan. Zijn vrienden keren zich tegen hem en proberen hem van zijn geloof af te brengen. Kritisch nadenken in samenwerking met geloof speelt een grote rol in Jobs

weerwoord tegen zijn vrienden. Met misschien de meest sarcastische woorden in de hele Bijbel zegt Job: 'Ja, jullie zijn werkelijk onovertroffen, met jullie zal de wijsheid sterven!' (Job 12:2). Als hij dan beweert dat hij ook wel wat weet, herinnert hij hen aan het belang van kritisch denken. 'Toetst het oor de woorden niet, zoals het gehemelte het voedsel proeft?' een geweldige metafoor voor hoe belangrijk het is voor ons om kritisch te blijven denken: we toetsen met onze oren alle woorden.

Vrijheid

Deze aanmoediging om kritisch na te denken gaat, wat mij betreft, terug tot het allereerste begin. God maakt de eerste mensen en geeft ze de mogelijkheid om na te denken. Sterker nog: God geeft ze de vrijheid om zelf te denken en te kiezen. Nu gaat dat he-le-maal mis zoals we weten, maar dat is voor God geen reden om de vrijheid in te perken. Ook na de zondeval mogen mensen blijven kiezen en blijven nadenken. God hoopt zelfs dat wij betere keuzes maken dan Adam en Eva.

Onze eerste voorouders konden kiezen en konden nadenken, maar helaas deden ze dat niet kritisch genoeg. Net als kinderen geloofden zij het eerste het beste dat zij hoorden: een slang die zei dat God loog. Als zij even hadden stilgestaan, even alle kanten van het verhaal hadden afgewogen, dan hadden ze misschien een heel andere keuze gemaakt. Het probleem in het paradijs was niet dat Adam en Eva de vrijheid hadden om na te denken, het probleem was dat zij dat niet kritisch genoeg deden.

Meewaaïen

Adam en Eva deden precies dát waarvan Paulus zegt dat we het niet meer zouden moeten doen als we Jezus kennen: 'Dan zijn we geen onmondige kinderen meer die stuurloos ronddobberen en met elke wind meewaaïen' (Efeziërs 4:14). Adam en Eva waaïen eerst met de wind van God mee, maar zo gauw er een nieuwe wind komt, waaïen ze daarmee mee. Veel christenen (en niet-christenen) doen dat nu nog steeds, van meewaaïen met de nieuwste, hippe gezondheidstrend, tot meewaaïen met de laatste YouTube-theologie. Als iets maar een beetje geloofwaardig klinkt, rennen we er zonder nadenken achteraan!

God laat ons volkomen vrij

'Onderzoek alles, behoud het goede en vermijd elk kwaad, in welke vorm het zich ook voordoet', is het advies van Paulus (1 Tessalonicenzen 5:21-22). Een lastig maar verstandig advies. Alles wat we horen, moeten we, zoals Job het zegt, toetsen met onze oren en ons verstand. God laat ons volkomen vrij in het kiezen van de wind waarmee we willen meewaaïen, en we moeten zelf kritisch onderscheiden welke wind goed is en welke kwaad. Als we slim zijn, doen we ons best om vast te houden aan de goede dingen, en vermijden we de kwade dingen.

God geeft ons grote vrijheid, maar met onze vrijheid hangt een grote verantwoordelijkheid samen.

Vluchten in de nacht

by-studio/Shutterstock.com

Het is wel een heel bloedig verhaal. Alle eerstgeborenen, zowel van de rijke en arme Egyptenaren als van het vee, vinden die nacht de dood. Wat verschrikkelijk moet dat zijn geweest. Het is een beetje zacht uitgedrukt als er staat 'iedereen hilde hard'.

Nadat er negen plagen over de Egyptenaren waren uitgestort, waarbij de oogst, het water, hun huizen waren bevuild of vernietigd, treft deze laatste plaag hun hard. Mozes en Aäron, twee leiders van het Hebreeuwse slavenvolk, hadden de farao nu al zo vaak gevraagd of ze vrijgelaten mochten worden om hun God te aanbidden. Na elke plaag werden de Egyptenaren alleen maar meer vastbesloten: deze slaven lieten ze niet gaan, wie dachten ze wel dat ze waren! Het moet blijkbaar zo ver komen dat er doden vallen, onschuldige doden. De Israëlieten blijven gespaard voor deze nachtmerrie. Ze moeten bloed van een lammetje aan hun deurpost smeren en klaar staan om per direct alles achter te laten en te vertrekken.

Zo worden ze uit de slavernij gered, door het bloed van een lam en doordat ze midden in de nacht weggejaagd worden uit Egypte. Ze vertrekken uit Egypte, met hun families en vee intact en bovendien met de sieraden en kleren van de burens. Wie had dat ooit gedacht! De uittocht wordt jaarlijks herdacht door het Pesachfeest.

- 1** Hoe vasthoudend ben jij zelf wel eens geweest als je niet tegemoet wilde komen aan een (in jouw ogen onredelijke) vraag van bijvoorbeeld je partner of je kinderen? Hoeveel heeft het je uiteindelijk gekost?
- 2** Wat vind je ervan dat de Egyptenaren uiteindelijk alles verliezen, niet alleen hun eerstgeborenen kinderen en vee, maar ook nog eens hun sieraden en kleren die ze hadden gegeven aan de Israëlieten? Was het een rechtvaardige 'wraak' na meer dan vierhonderd jaar slavernij en uitbuiting?
- 3** 1300 jaar later noemt Johannes, Jezus 'het lam van God, dat de zonde van de mensen wegneemt' (Johannes 1:29). Kun je het offer van Jezus vergelijken met het offer van het lam in Egypte? Zijn we uit de slavernij van de zonde gered, net zoals de Israëlieten uit de letterlijke slavernij werden gered? Zijn we zo ook niet ontsnapt aan de dood?

Kort gebed

Heer, u bent de grote Bevrijder. Dank u dat u mij vrij maakt van mijzelf en van die dingen die mij zo vaak vasthouden en in mijn geestelijke groei en mijn geluk belemmeren. Help mij ook anderen om mij heen de weg te wijzen naar de echte vrijheid die u geeft. Amen.

Bijbelgedeelte

“Midden in de nacht doodde de Heer alle oudste zonen van de Egyptenaren. Van arme mensen en van rijke mensen, van de farao en van mensen die gevangen zaten. Ook bij de dieren doodde hij het jong dat het eerst geboren was. In die nacht schrok iedereen wakker: de farao, zijn dienaren en alle andere Egyptenaren. Iedereen huilde hard, in heel Egypte. Want in elk huis was wel iemand gestorven. Toen liet de farao Mozes en Aäron bij zich komen. Het was nog nacht. Hij zei: ‘Ga weg! Verdwij uit ons land met je hele volk en ga de Heer vereren. Dat willen jullie toch? Neem jullie schapen, geiten en koeien mee, en ga weg. Maar bid ook voor mij tot de Heer!’ De Egyptenaren wilden dat de Israëlieten zo snel mogelijk weggingen. ‘Want anders sterven we allemaal nog!’ zeiden ze. De Israëlieten pakten hun spullen. Het deeg zonder gist deden ze in pannen. Ze rolden kleren om de pannen en zetten die op hun schouders. Ze vroegen aan de Egyptenaren om gouden en zilveren sieraden, en om kleren. Mozes had gezegd dat ze dat moesten doen. De Heer zorgde ervoor dat de Egyptenaren goed voor de Israëlieten waren. Ze kregen alle sieraden en kleren die ze vroegen. Zo maakten ze de Egyptenaren arm.

Exodus 12:29-36 (BGT)

Website

Voor het aanbod van onze gratis cursussen verwijzen we je naar onze website www.esda-online.nl

Voorbede

Iedere maandagmiddag om 13.30 uur doen we voorbede voor wie ons daarom vragen. Jouw gebedsverzoeken zien wij graag tegemoet op esda@adventist.nl

Op sabbat 16 mei, om 16.00 uur, vindt een vesperdienst plaats in het Witte Kerkje in Huis ter Heide.

De vesperdienst is bedoeld voor alle adventisten, vrienden van de Adventkerk en belangstellenden die verdieping zoeken van hun geloof. In de vesperdienst neemt, naast een overdenking, aandacht voor liturgie in de vorm van muziek, stilte en gebed een centrale plek in.

Het vesper begint stipt om **16.00 uur**, na afloop is er thee en koffie.

Muziek

Muziek is één van de pijlers van de vesperdienst. Een vesperkoor studeert speciaal voor deze dienst enkele muziekstukken in. Mensen uit het hele land repeteren enthousiast voor deze gelegenheid.

Je bent van harte welkom.

JANE FONDA'S
FIRE DRILL FRIDAY
Marie Rahajaan

Jane Fonda's Fire Drill Friday

Op 17 januari 2020 ging het zesde seizoen van *Grace & Frankie* in première op Netflix. In deze komedieserie staan twee vrouwen centraal die gespeeld worden door Jane Fonda en Lily Tomlin. Voor mij is deze serie de eerste echte kennismaking met Jane Fonda.

Desalniettemin staat Jane Fonda al jaren in de schijnwerpers door haar werk als actrice, model en politiek activiste. Zij verwierf haar bekendheid door haar filmcarrière en won talloze prijzen, waaronder twee Oscars in de jaren '70. Voordat Fonda haar brood verdiende als actrice was zij een niet onverdienstelijk fotomodel. Zo stond zij bijvoorbeeld in 1959 voor het eerst op de cover van Vogue en om haar succesvolle loopbaan te vieren sierde zij zestig jaar later opnieuw de voorkant van dit blad. Tegenwoordig staat Fonda ook bekend als politiek activiste en is zij de drijvende kracht achter *Fire Drill Friday*.

Klimaatprotest

Fire Drill Friday is een klimaatprotest dat elke vrijdag plaatsvindt op Capitol Hill in Washington D.C., het hart van de Amerikaanse politiek. Deze serie van protesten is geïnspireerd door de woorden van de zestienjarige klimaatactiviste Greta Thunberg: 'Ons huis staat in brand'. Deze uitspraak heeft Fonda ertoe gezet om Fire Drill Friday te organiseren: 'De klimaatcrisis is een probleem van ons allen en vereist daarom collectieve actie.' De betogingen zijn in figuurlijke zin brandoefeningen en hiermee willen de deelnemers de urgentie van de problematiek onder de aandacht brengen bij politici.

Bekendheid

Fonda schroomt niet om gebruik te maken van haar bekendheid. Sterker nog, zij gebruikt haar faam om extra media-aandacht te genereren voor het klimaatprobleem. Regelmatig wordt Fonda gearresteerd tijdens Fire Drill Friday op grond van verstoring van de openbare orde. Zo weet zij de voorpagina's van verschillende weekbladen te halen. Vele bekende namen uit de film- en televisiewereld verbinden zich aan deze beweging en laten zich onder het toezicht oog van vele cameraploegen en fotografen door de politie wegvoeren.

Vrijheid van demonstratie

Het recht om te mogen demonstreren is een mensenrecht. Een kenmerk van een vrije samenleving is dat burgers in vrijheid hun mening kunnen laten horen en dat de overheid dit faciliteert. Maar ook in Nederland

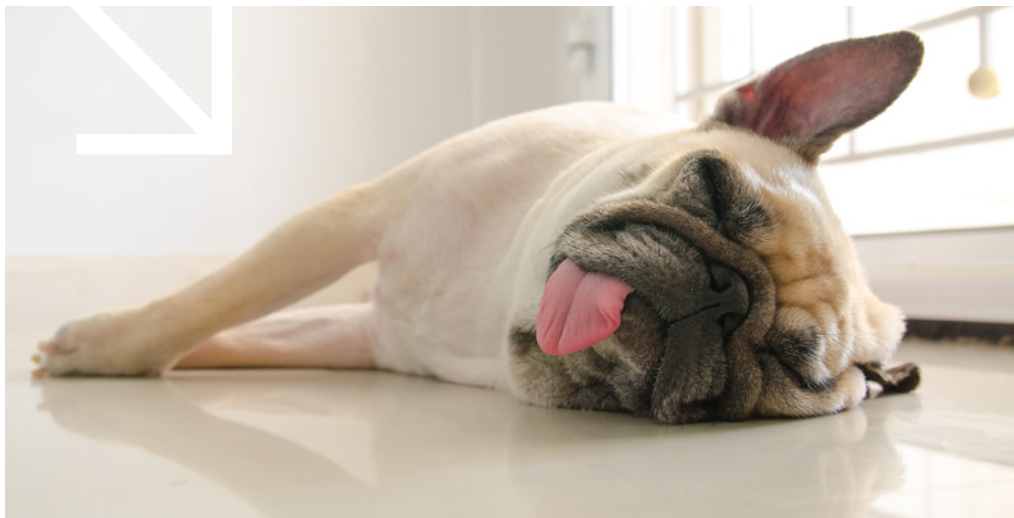
*Het recht om te
mogen demonstreren
is een mensenrecht*

wordt het demonstratierecht niet altijd voldoende gewaarborgd, volgens de Nationale Ombudsman. De overheid neigt in vele gevallen naar risicomijdend gedrag, waardoor de vrijheid van meningsuiting wordt ingeperkt.

In onze samenleving is vrijheid van demonstratie een groot goed. Ook als de mening die wordt verkondigd niet strookt met jouw eigen mening. In dit geval kijk ik met bewondering naar de acties van Jane Fonda. Doordat zij zich met hart en ziel inzet voor een beter klimaat, kijk ik met des te meer plezier naar *Grace & Frankie*.

Fotos paginas 18 & 19: Rachael Warriner/Shutterstock.com

Vooruitblik Dat 'lui' een thema van **Contact** kan zijn, wie verzint zo iets? Luister jij ook graag naar het groeien van het gras? Dan biedt de volgende **Contact** jou vast veel inspiratie!

Contact is een gratis uitgave van het ESDA-instituut, onderdeel van het Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten.

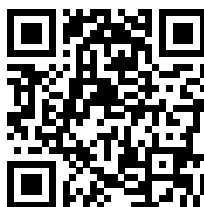
*Wilt u CONTACT niet meer ontvangen?
Stuur dan een e-mail aan esda@adventist.nl*

ESDA Nederland Adres Amersfoortseweg 18,
3712 BC Huis ter Heide
Telefoon 030 - 6931509
INGbank NL76 INGB 0000 0383 25
Rabobank NL59 RABO 0155 9483 18
E-mail esda@adventist.nl
Web www.esda-online.nl

ESDA België Adres Ernest Allardstraat 11, 1000 Brussel
Telefoon 02-5113680
ING Bank BE47 3100 1698 4180

GRATIS Download
Contact Magazine

 Scan mij

ESDA Instituut ONLINE
Bijbellessen Online

 Scan mij

